

LES VEUS DEL PASSAT
QUE ENCARA RECORDEM *TRENCATENEBRES*

(*Juli Alandes: Trencatenebres,
Tres i Quatre, Paterna – La Canyada, 2015*)

Josep Bertomeu Moll

Juli Alandes, escriptor i historiador nascut a Castelló de la Ribera el 1968, és l'autor de *Trencatenebres*, Premi Octubre 2014 de Narrativa, publicat per Tres i Quatre el març del 2015. Abans va publicar *Ultramar* (2004), *Àcrates* (2007), *El crepuscle dels afortunats* (2010), *Crònica negra* (2012) i *La mirada del cocodril* (2014). Jo no he pogut llegir la resta de les novel·les que es van presentar al Premi Octubre, però sí que estic en condicions de manifestar que aquest llibre és molt digne i no li manquen mèrits. Tant des d'un punt de vista literari com des d'un punt de vista de la narració estrictament fidel a la memòria històrica, acompanyada per dades reals que avui es poden comprovar als arxius històrics. Com a novel·la, el primer que s'ha de dir és que es tracta d'una obra coral, és a dir, que els protagonistes són molts i cadascú presenta la seua versió, alhora que cal donar-li a *Trencatenebres* l'apel·latiu de novel·la històrica. Però ja se sap que els apel·latius no serveixen per a res, ja que la novel·la d'Alandes, amb tot el seu rigor històric quan parla d'uns episodis poc coneguts avui dia respecte a la revolució i la guerra que van fer al País Valencià els comunistes llibertaris abans i durant la Segona República i la Guerra Civil, també trepitja uns altres indrets més propis de la novel·la negra, o altres més vinculats a les filosofies i projectes de l'alliberació de les dones, i també, per què no manifestar que la novel·la que ens ocupa es preocupa d'assumptes amorosos i del cor. I és per tot el conjunt que sabem que estem davant l'obra d'un bon novel·lista, no obstant trobar-nos amb algun episodi no massa ben resolt, des del meu criteri, quan s'acaba la novel·la, que és insignificant. Potser m'enganye amb l'apreciació d'una certainfluència de *Crim de Sang*, d'Alzamora, en aquest *Trencatenebres*,

Trencatenebres

Juli Alandes

34

Premi Octubre 2014

sobretot amb el seu vessant més literari i imaginatiu. Però el que cal és que el públic lector jutge per si mateix, perquè com deia el nostre José Maria Morera, un dels millors directors teatrals a Espanya durant el segle XX, per cada escriptor creatiu que naix apareixen trenta crítics literaris impotents. Així és, llegiu a Alandes i a Alzamora i jutgeu per vosaltres mateixos.

Trenca tenebres comença narrant un panorama horrorós amb molta meticulositat: els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, on la protecció dels cacics va ser la norma davant dels jornalers del camp valencià que a més de malviure eren reprimits violentament quan feien alguna reivindicació, per mínima que fóra.

La fam, la misèria i el record de la “grip espanyola”, que va matar moltes persones, a l’Espanya i també a les que lluitaven en la Primera Guerra Mundial. La repressió sexual que vol alliberar-se en els temps dels Ateneus Llibertaris. Els anarquistes, alguns idealistes, i altres analfabets que buscaven venjança després de tantes humiliacions, després de tants anys de treballar al camp sense sous, sense seguretat, fotuts pels senyorets. L’odi respecte l’Església Catòlica, que sempre va estar al costat dels senyorets. El començament del feminisme, i també, com a possibilitat, del lesbianisme. La ciència com aspiració fonamental per part dels científics i com a ídol referent per a les masses incultes i atees, que la consideraven com una eixida igualitària...

Trenca tenebres utilitza molts ressorts i s’encomana a moltes portes. A mesura que s’apropa la Guerra Civil del 36 els personatges van decantant-se per un costat o un altre. Els crims sexuals de l’assassí en sèrie són un afegitó literari que gairebé relaxa el lector davant el relat seriós de les condicions de vida dels jornalers del camp valencià. Alandes, com a historiador que és, no reivindica la famosa *Columna de Ferro* però intenta explicar-la mitjançant el protagonisme de Toni Tort, un anarquista idealista que veu minut a minut com s’esfondra l’oportunitat de construir un món millor. També es troba a faltar una mica més de memòria respecte els crims de la Falange i els militars franquistes... Les descripcions dels horts, de les sèquies, i dels espais rurals de la Ribera estan molt ben escrits i els personatges de ficció són tan creïbles com Pellisser, Segarra o Rodilla, caps milicians històrics de la Columna de Ferro. Quan comença la Guerra Civil, per culpa de la insurrecció dels militars africanistes, el llibre d’Alandes es converteix en una mena de novel·la històrica, que narra, fins i tot cronològicament, les diferents bestieses que van cometre els elements incontrolats vinculats a l’anarquisme de rereguarda, i principalment l’anomenada Columna de Ferro:

les requisites, les detencions arbitràries i sí, també assassinats difícils d'aclarir, o bé per desfer-se d'enemics del poble o bé per apoderar-se dels seus béns per interessos personals lladrucs. Les referències als comunistes, socialistes i ugetistes es resolen ràpidament amb l'apel·latiu de stalinistes, però Alandis és professor d'història i supose que ell haurà investigat molt bé eixa època a les comarques que anomena i a València ciutat. I és que ell conta una història verídica com a historiador alhora que hi introdueix un element extern: les barbaritats d'un assassí en sèrie que tan sols s'ocupa d'eliminar les dones, independentment del seu estatus social o polític. Les necessitats que té Pellisser i els altres quadres dirigents de la Columna anarquista de netejar el seu nom davant la mala fama que ha adquirit la Columna de Ferro, els indueixen a crear un servei secret propi : *Trencatenebres!* Un servei que a banda de posar una mica d'ordre en les pròpies files (eliminant d'un tret els que requisen en profit propi) també s'encarrega de perseguir l'assassí en sèrie de tantes dones, rescatant per a la tasca un detectiu tradicional i professional. L'estil literari m'agrada i el vocabulari que utilitza refresca molts indrets de la meua memòria gairebé oblidats. Està molt bé obligar el lector a recordar sense linealitats: dades que el lector ha de retenir per seguir el fil de la narració, i és en gran part això el que li dona gràcia a la lectura d'aquest llibre. Els personatges són creïbles i estan descrits amb sensibilitat i sense maniqueïsmes: la saga femenina dels Mestre, son pare, Toni Tort, el Pudent, la recreació de personatges històrics molt correcta: els Pellisser, el Segarra, etc. Les contradiccions lingüístiques dels falangistes, i la universalitat de la nostra llengua entre el poble valencià m'han emocionat. A mesura que avança la novel·la s'imposa un relat, contat a quatre veus o més, on es descriu alguna part de la batalla de Terol, alhora que es conta l'existència de la Columna de Ferro, anarquista i valencianista, des del punt de vista que estava fonamentalment composta per jornalers del camp valencià que no sabien llegir ni escriure, ni en valencià ni en castellà. Però parlaven el que parlaven, i per tant no suportaven els senyorets de Falange, fills dels cacics que els havien oprimit durant segles i volien imposar-los una llengua aliena. L'assumpte de l'assassí en sèrie torna a sortir aquesta vegada amb més força, potser per fer de *Trencatenebres* una novel·la més llegidora, és a dir, més entretinguda, encara que, al no resoldre's l'enigma de qui és l'assassí, demostra que per a Juli Alandes tot l'assumpte havia estat un joc amb el qual jugar amb el lector. Però sense abandonar la qualitat del llenguatge que utilitza l'escriptor i sense enganyar a ningú.